

Vlaams
Parlement

ingediend op **1393** (2017-2018) – Nr. 1
29 november 2017 (2017-2018)

Voorstel van resolutie

van Steve Vandenberghe, Joris Vandenbroucke, Bruno Tobback,
Bert Moyaers en Rob Beenders

betreffende het invoeren van statiegeld
op blikjes en petflessen

TOELICHTING

1. De wereld verstikt in de plasticberg

Tussen 1950 en 2015 werd volgens onderzoekers van de universiteiten van Californië en Georgia wereldwijd 8,3 miljard ton plastic geproduceerd.¹ Als je dat enkeldiep zou uitspreiden, zou je er een gebied zo groot als Argentinië mee kunnen bedekken. 6,3 van die 8,3 miljard ton plastic is intussen afval geworden. Daarvan werd amper 9 procent gerecycleerd. 12 procent werd verbrand. Maar al de rest, bijna 80 procent, belandde op het stort of in onze oceanen. Een gigantische plastic berg die niet alleen over 100 jaar nog zal bestaan, maar die ook zal blijven aangroeien. Projecties voorspellen dat we tegen 2050 aan 34 miljard ton plastic zullen zitten. Tegen 2050 zullen onze oceanen meer plastic dan vis bevatten.

En dat plastic afval zwerft niet zomaar rond. Het richt ook schade aan. Zeker als het in onze waterlopen of uiteindelijk in de Noordzee terechtkomt. Op de zeebodem van het Belgische deel van de Noordzee kan je tot 20.000 stukken zwerfvuil per km² aantreffen. 90 tot 95 procent daarvan bestaat uit plastic afval.² Dieren kunnen daarin verstikken of verstrengeld raken, met verwondingen of zelfs de dood tot gevolg. Maar via het zeeleven komt het plastic ook weer terug bij ons. Vissen en schelpdieren eten het plastic op en zo komt het in de voedselketen terecht. Het is een andere vorm van de cirkel rond maken: wat wij weggooien, eten we op den duur gewoon weer op. Zo blijft tijdens de levensduur van een mossel 0,3 tot 1 partikeltje plastic in het weefsel hangen.³ Wie een portie mosselen eet, heeft zo al snel 50 à 100 plastic partikeltjes op. Uit laboratoriumonderzoek blijkt dat plastics door onze darmwand kunnen dringen. Of dat schadelijk is, weet niemand. Er is nog veel te weinig onderzoek naar. Maar gezien de plasticvervuiling alleen maar zal toenemen en er bijgevolg steeds meer deeltjes in ons voedsel zullen terechtkomen, kunnen we maar beter het voorzorgsprincipe hanteren en nu actie ondernemen.

2. Dat kost ons handenvol geld

Het gebruik van plastic drankflessen is spectaculair toegenomen. In 2016 werden wereldwijd 480 miljard plastic flessen verkocht, 300 miljard meer dan tien jaar geleden. Tegen 2021 zouden dat er nog 20 procent meer zijn. Van de miljoenen flesjes en blikjes die jaarlijks over de toonbank gaan, belandt nog altijd een aanzienlijk deel naast de vuilbak.⁴

Vlaanderen wil de strijd tegen dat zwerfvuil aangaan. In het nieuwe afvalplan van de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM) staat dan ook dat de hoeveelheid zwerfvuil tegen 2022 met 20 procent (in gewicht) moet dalen ten opzichte van 2013.⁵ In 2013 bedroeg de hoeveelheid zwerfvuil, volgens een studie in opdracht van de OVAM, 17.508 ton.⁶ Dat wil zeggen dat er in 2022 nog maximaal 14.000 ton zwerfvuil mag zijn. Maar we zitten niet op koers. Uit een nog niet-gepubliceerde vervolgstudie van de OVAM uit 2017 blijkt dat de hoeveelheid zwerfvuil in 2015 niet daalde, maar met maar liefst 40 procent steeg tot 24.441 ton.⁷

En dat zwerfvuil kost ons handenvol geld. Uit de studie van de OVAM naar de cijfers van 2013 bleek dat het zwerfvuilbeleid in Vlaanderen een kostenplaatje had van

¹ <https://www.sciencedaily.com/releases/2017/07/170719140939.htm>.

² <http://www.vliz.be/nl/imis?module=ref&refid=28992>.

³ <http://www.ecotox.ugent.be/micro-plastics-mussel-tissue>.

⁴ <https://www.kidv.nl/4788/bijlage-a-zwerfafval.pdf>.

⁵ <https://www.ovam.be/sites/default/files/atoms/files/HA-uitvoeringsplan-VR-20161609-def-LR.pdf>.

⁶ <http://www.ovam.be/sites/default/files/atoms/files/Studie-kostprijs-en-hoeveelheid-zwerfvuil-in-2013-DEF.pdf>.

⁷ De studie geeft wel aan dat de cijfers van 2013 wellicht een onderschatting waren. Aan de nieuwe studie werkten meer gemeenten mee, waardoor de gegevens voor 2015 als accurater worden beschouwd.

61,5 miljoen euro. Uit de niet-gepubliceerde vervolgstudie blijkt dat ook de kosten in 2015 sterk stegen. Tot maar liefst 103,3 miljoen euro, of bijna 16 euro per inwoner.

10.1.7 Vergelijking en betrouwbaarheid gegevens 2013 en 2015

Met betrekking tot zwerfvuil is het mogelijk om een vergelijking te maken tussen 2013 en 2015. In 2013 heeft de OVAM immers ook onderzoek laten uitvoeren naar de kosten en hoeveelheden van zwerfvuil. Sluikstort was toen niet in de scope van het onderzoek opgenomen.

De gegevens over 2015 laten een stijging zien ten opzichte van 2013. De hoeveelheid zwerfvuil (exclusief vermeden zwerfvuil uit straatvuilnisbakken) is 6.933 ton (40%) hoger dan in 2013. Ook de kosten voor zwerfvuil liggen in 2015 hoger dan in 2013. In totaal gaat het om een stijging van circa € 42 miljoen (41%) voor de kosten van alle betrokken partijen samen. Voor een deel is deze stijging te verklaren doordat de gegevens over 2015 een betere inschatting vormen van de daadwerkelijke kosten en hoeveelheden. Zo zijn er over het jaar 2015 bij meer gemeenten gegevens verzameld dan over het jaar 2013. Dit betekent dat het onderzoek uit 2013 slechts als indicatief gezien moet worden en dat de gegevens over 2015 betrouwbaarder zijn.

In 2014 besteedde de Vlaamse overheid ongeveer 4,5 miljoen euro aan het opruimen van zwerfvuil en sluikstort op de gewestwegen. Daarnaast besteedden overheden en bedrijven ook miljoenen euro's aan communicatiecampagnes, opruimacties en extra vuilnisbakken. Dit alles zonder structureel resultaat: onze straten, stranden, wateren en natuurgebieden blijven vervuild.

Wanneer we naar de verdeling van de kosten voor dat zwerfvuil kijken, zien we dat het de steden en gemeenten zijn die de grootste kosten dragen. 90 procent van alle kosten voor het zwerfvuilbeleid wordt gedragen door de lokale besturen (de gemeenten en intercommunales). De overige kosten worden gedragen door het Agentschap Wegen en Verkeer (6 procent), de verpakkingindustrie (via de zogenaamde 'in de vuilbak'-bijdrage, goed voor 4 procent) en de nv De Scheepvaart (maar daar zijn de kosten dusdanig laag dat ze afgerond worden tot 0 procent).⁸ De producenten dragen dus nauwelijks bij tot de kostprijs van ons zwerfafval.

3. De blinde vlekken van ons huidige inzamelsysteem

Volgens Fost Plus, het bedrijf dat verantwoordelijk is voor de inzameling, komt 77,8 procent van de plastic flessen en shampooflessen in de blauwe zak terecht. Om tot dat cijfer te komen, vraagt Fost Plus aan haar Belgische leden hoeveel zij op de markt brengen en vergelijkt dat vervolgens met de ingezamelde hoeveelheid plastic. Die manier van tellen houdt een aantal risico's tot overschatting in⁹:

- volgens de Federatie Voedingsindustrie (FEVIA) doet mogelijk zo'n 10 procent van de consumenten boodschappen over de grens omdat het daar goedkoper is. Het afval komt in de blauwe zak terecht en wordt zo bij de Belgische recyclagecijfers opgeteld;
- daarnaast zijn er de zogenaamde freeriders. Volgens schattingen wordt zo'n 8 procent van de verpakkingen op de Belgische markt niet aangemeld bij Fost Plus, maar ook die verpakkingen tellen mee bij de recyclagecijfers;
- tot slot zijn er de overschattingen die ontstaan doordat wordt gemeten op basis van gewicht. Vocht, voedsel en een deel foute verpakkingen worden opgeteld bij de recyclagecijfers.

Door deze blinde vlekken in het systeem, wordt de recyclage van plastic flessen potentieel met tientallen procenten overschat. Een systeem met statiegeld is veel

⁸ <http://www.ovam.be/sites/default/files/atoms/files/Studie-kostprijs-en-hoeveelheid-zwerfvuil-in-2013-DEF.pdf>.

⁹ <https://www.bondbeterleefmilieu.be/artikel/recyclagecijfers-verpakkingen-stelselmatig-overschat>.

meer waterdicht. Doordat de verpakkingen dan geteld worden per stuk, zijn de recyclagecijfers wel correct.

4. Naar een systeem van statiegeld

4.1. Het principe

Het principe van statiegeld is eenvoudig: bovenop de prijs van een plastic fles of blikje betaal je 'x' euro statiegeld. Dat bedrag krijg je volledig terug op het moment dat je de lege verpakking via een automaat of aan een winkelbalie terugbrengt. Statiegeld is dus geen belasting: wie zijn flesje of blikje netjes terugbrengt, betaalt helemaal niets extra. Na inlevering gaat de verpakking het recyclageproces in om opnieuw voor de productie van plastic flessen en blikjes te worden ingezet.

Zo kan beter gerecycleerd worden dan bij het huidige systeem van pmd-inzameling (pmd: plastic flessen, metaalverpakkingen, drankkartons). In de pmd-inzamelsystemen worden immers plastics van verschillende kwaliteit samen in dezelfde zak ingezameld. Wanneer je bijvoorbeeld petflessen samen met minder kwalitatieve kunststoffen inzamelt, is het ingezamelde materiaal vaak van te slechte kwaliteit om het te gebruiken voor nieuwe flesjes. Plastic dat via de pmd-zak is ingezameld, mag ook niet meer in contact komen met voedsel. Dat is jammer, want het petplastic waaruit drankflessen zijn gemaakt, is in principe heel geschikt om nieuwe petflessen van te maken. Het plastic uit de pmd-inzamelsystemen wordt daarom veelal verwerkt in producten van minder goede kwaliteit en functionaliteit dan het oorspronkelijke flesje (downcycling). Veel flessen worden gedowncycled tot straatmeubilair of polyester kleding, waar ze respectievelijk door weersinvloeden en in de wasmachine grote hoeveelheden plastic deeltjes loslaten in het milieu. Aluminium blikjes hebben dan weer een zeer hoge CO₂-voetafdruk als ze niet goed worden gerecycleerd. Een groot deel wordt niet selectief ingezameld, maar komt in verbrandingsovens terecht. Zo gaat waardevol materiaal verloren en wordt onnodig CO₂ uitgestoten.¹⁰

Internationaal toonden al meerdere studies aan dat statiegeld een positief effect heeft. Uit de Vlaamse studie van de OVAM blijkt dat 20 tot 33 procent van het gewicht en ongeveer 40 procent van het volume van ons zwerfafval uit flesjes en blikjes bestaat.¹¹ De invoering van statiegeld zou het zwerfafval volgens de studie met maximaal 40 procent kunnen doen afnemen. Een studie in Nederland maakte ook effectief een inschatting van de daling van het aantal flessen en blikjes.¹² De studie combineerde daarvoor informatie uit de Verenigde Staten met informatie uit Denemarken, waar zowel blikjes met als zonder statiegeld in het milieu terechtkomen. Hieruit concludeert de Nederlandse studie dat het aantal flesjes en blikjes in het zwerfafval met 70 tot 90 procent zou kunnen afnemen.

4.2. Al 37 landen en regio's gingen ons voor

Dat statiegeld succesvol kan worden ingevoerd, bewezen al meer dan 37 landen en regio's. In Europa alleen al hebben meer dan 115 miljoen mensen toegang tot een statiegeldsysteem voor petflessen en blikjes. Het gaat zowel om grote als kleine landen en regio's, om dichtbevolkte en dunbevolkte gebieden. Van Zweden tot Australië, van Duitsland tot Californië, na invoering van statiegeld zien we de recyclagecijfers voor petflessen en blikjes in al deze landen en regio's naar meer dan 90 procent gaan. Deze bestaande statiegeldsystemen zijn kostenefficiënt en technisch en juridisch solide gebleken.¹³

¹⁰ <https://statiegeldalliantie.org/2017/11/de-statiegeldalliantie/>.

¹¹ <http://www.ovam.be/statiegeld>.

¹² http://cedelft.nl/?go=home.downloadPub&id=1987&file=CE_Delft_2L17_Kosten_en_effecten_statiegeld_Def.pdf.

¹³ <https://statiegeldalliantie.org/2017/11/hoe-weten-we-dat-statiegeld-werkt/>.

Het Nederlandse systeem, waarbij er wel statiegeld bestaat voor grote petflessen, maar niet voor kleine petflesjes en blikjes, toont de impact van statiegeld helder aan. Van de kleine petflessen, waar dus geen statiegeld op zit, wordt slechts 58 procent gerecycleerd. Het retourpercentage voor grote petflessen, waar wel statiegeld op zit, bedraagt daarentegen ongeveer 95 procent.

4.3. Breed gedragen

Uit een enquête van Test-Aankoop (1150 respondenten) blijkt dat 68 procent van de ondervraagden voorstander is van statiegeld op plastic flessen en dat 64 procent ook statiegeld op blikjes wel ziet zitten.¹⁴ Mocht het systeem van statiegeld worden ingevoerd, dan is 88 procent van de ondervraagden bereid om verpakkingen terug te brengen naar inzamelpunten, zoals de supermarkt.

Ook milieuorganisaties, verenigingen, maatschappelijke organisaties, wetenschappers en afvalbedrijven pleiten voor de uitbreiding van statiegeld.¹⁵ Voor hen staan de voordelen van statiegeld (minder hinder, lagere kosten, betere recycling, een schonere omgeving enzovoort) als een paal boven water. Lokale overheden proberen hun grondgebied netjes te houden, maar kijken aan tegen een torenhoge factuur voor het opruimen van zwerfvuil, dat voor 40 procent uit drankverpakkingen bestaat. Deze kosten worden uiteindelijk opgehaald bij alle belastingbetalers via de jaarlijkse gemeentebelasting. Studies tonen aan dat statiegeld voor Vlaamse gemeenten jaarlijks een besparing van 20,1 miljoen euro kan opleveren.¹⁶

4.4. De kostprijs

Winkeliers kunnen zelf kiezen welk systeem voor hen het beste werkt: lege drankverpakkingen met de hand terug aannemen of werken met een statiegeldmachine. Wie zijn boodschappen online doet, kan de lege drankverpakkingen mee teruggeven met de bezorger.

De invoering van statiegeld is in principe een extra kostenpost voor de retailer. Statiegeldmachines zijn niet goedkoop. De machine zelf kost zo'n 13.000 euro, voor een compactor (die eventueel kan worden aangesloten op meerdere machines) komt daar nog eens 10.000 euro bij. Daarnaast zijn er ook onderhoudskosten. Dat betekent dus dat supermarkten de meeste investeringskosten betalen van een statiegeldsysteem. Alle overige kosten zoals arbeidskosten, logistieke kosten en kosten voor een centraal beheersysteem vallen hierbij in het niet.

In Noorwegen heeft men dat aangepakt door de supermarkten te vergoeden met een zogenaamde handling fee. Voor ieder blikje dat de supermarkten aannemen, krijgen ze (omgerekend) 2,09 eurocent en voor ieder flesje 2,61 eurocent. Omdat het gaat over honderdduizenden flesjes en blikjes per machine, lopen de inkomsten jaarlijks in de duizenden euro's. Zo worden ze volledig gecompenseerd voor de kosten die ze maken. De supermarkten verdienen hiermee hun investeringen terug na ongeveer 3 jaar. De geschatte levensduur van een statiegeldmachine is 7 tot 10 jaar, wat betekent dat de Noorse supermarkten op den duur geld verdienen aan statiegeld. De handling fee aan de supermarkten wordt in Noorwegen gefinancierd via drie verschillende bronnen van inkomsten. Allereerst betalen producenten aan de overheid 0,52 cent per blikje en 1,56 cent per flesje dat ze op de markt brengen. Ten tweede is er de opbrengst van de verkoop van de ingezamelde blikjes en petflessen. Ten slotte zijn er de inkomsten van het percentage plastic flesjes en blikjes dat niet wordt ingeleverd en waarvan het statiegeld meehelpt het systeem

¹⁴ <https://www.test-aankoop.be/familie-privé/supermarkten/nieuws/reactie-statiegeld>.

¹⁵ <https://statiegeldalliantie.org/>.

¹⁶ <http://www.ovam.be/sites/default/files/atoms/files/DEF-Eindrapport%20impactanalyse%20SGS%20eenmalige%20drankverpakkingen-06.05.2015.pdf>.

te financieren. In Noorwegen kost statiegeld de drankenproducenten daardoor ongeveer 1 cent per verpakking.

Statiegeld is een voorbeeld van uitgebreide producentenverantwoordelijkheid: de producent neemt verantwoordelijkheid voor de volledige levenscyclus van een product met speciale aandacht voor terugname, recyclage en eindverwerking.¹⁷ Producenten dragen met een statiegeldsysteem bij aan een sterke circulaire economie. Statiegeld zorgt er immers voor dat meer drankverpakkingen terugkomen bij de producenten. Het materiaal is bovendien van hoge kwaliteit, waardoor het hergebruikt kan worden in nieuwe drankverpakkingen.

Steve VANDENBERGHE
Joris VANDENBROUCKE
Bruno TOBBACK
Rob BEENDERS
Bert MOYAERS

¹⁷ <https://statiegeldalliantie.org/2017/11/statiegeld-zo-werkt-het/>.

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

– gelet op:

- 1° de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties die de bescherming en het duurzaam gebruik van de oceanen, de zeeën en de marine grondstoffen als expliciet ontwikkelingsdoel formuleren;
- 2° de Europese strategie over plastic afval in het leefmilieu die gepubliceerd werd als groenboek in 2013 en die zowel maatregelen inzake productie van plastic, het gebruik van plastic, als het afvalmanagement van plastic naar voren schuift;
- 3° de aangenomen resolutie in het Vlaams Parlement tot bescherming van de Noordzee tegen de verontreiniging door marien zwerfvuil (*Parl.St.* VI.Parl. 2015-16, nr. 866);
- 4° de aangenomen resolutie in de Senaat teneinde het milieu en de Noordzee te beschermen tegen de verontreiniging van marien afval en de aanwezigheid van polyethylenen microbeads in cosmetica te beperken (*Parl.St.* Senaat 2017-18, nr. 6-324);
- 5° het actieplan van staatssecretaris De Backer;
- 6° de spectaculaire stijging van het gebruik van plastic drankflessen. In 2016 werden wereldwijd 480 miljard plastic flessen verkocht, 300 miljard meer dan tien jaar geleden. Tegen 2021 zouden dat er nog 20 procent meer zijn;
- 7° het gegeven dat uit cijfers van een studie uit 2013 blijkt dat het zwerfvuilbeleid in Vlaanderen een kostenplaatje had van 61,5 miljoen euro en uit een vervolgstudie zelfs 103 miljoen euro kost;
- 8° de verantwoordelijkheid die gemeenten en afvalintercommunales dragen (ze betalen 90 procent van de kosten);
- 9° de verantwoordelijkheid van de belastingbetaler voor het betalen van de opruimkosten voor zwerfafval;
- 10° de resultaten van de Vlaamse studie naar statiegeld die de inkomsten voor de bedrijven gemiddeld hoger inschat dan de kosten. Daarnaast schat de studie dat er 6,2 tot 16,1 miljoen euro bespaard wordt op de inzameling via de blauwe zak en het restafval, dat er potentieel 20,1 miljoen euro wordt bespaard op het opruimen van zwerfafval en het legen van openbare vuilnisbakken en dat er tussen de 5 en 30 miljoen euro wordt bespaard op de uitstoot van CO₂;
- 11° de winst die de invoering van een statiegeldsysteem oplevert voor de lokale besturen, de belastingbetaler en het milieu;
- 12° de geringe producentenverantwoordelijkheid voor de aanwezigheid van zwerfvuil;
- 13° het gegeven dat uit een enquête van Test-Aankoop blijkt dat 88 procent van de ondervraagden bereid is om verpakkingen terug te brengen naar inzamelpunten, zoals de supermarkt;
- 14° het gegeven dat uit een enquête van Het Belang van Limburg blijkt dat 80 procent van de Limburgers voorstander is van een statiegeldsysteem op plastic flessen en blikjes;
- 15° de invoering van statiegeld in meer dan 37 landen en regio's en het feit dat het weinig uitmaakt of de regio's groot of klein, dichtbevolkt of juist dunbevolkt zijn;
- 16° het feit dat er geen plastics bestaan die in het milieu afbreken, ze vallen enkel uiteen in kleinere deeltjes;
- 17° het feit dat enkel plastics uit een statiegeldsysteem weer in contact mogen komen met voedsel;
- 18° het feit dat het gebruik van gerecycleerd pet in drankverpakkingen een van de meest effectieve manieren is om de CO₂-voetafdruk te verlagen;

- 19° het feit dat drankproducenten in België hun CO₂-voetafdruk proberen te verlagen en daarom gerecycleerd pet uit het buitenland halen waar statiegeldsystemen van toepassingen zijn;
 - 20° het feit dat een significant deel van de ingezamelde plastics via het systeem van Fost Plus in producten wordt verwerkt waarbij ze weer als microplastics in het milieu terechtkomen;
 - 21° de sterke twijfels over de betrouwbaarheid/overschatting van de cijfers en het feit dat bij een statiegeldsysteem de verpakkingen geteld worden per stuk, waardoor de recyclagecijfers wel correct zijn;
 - 22° het Vlaams huishoudelijk afvalplan waarin een actieplan zwerfvuil werd opgenomen;
 - 23° het feit dat (marien) zwerfvuil een breed gamma aan materialen omvat, maar plastic als het meest persistent en problematisch beschouwd wordt;
 - 24° het feit dat naar schatting jaarlijks 20.000 ton plastic afval in de Noordzee terechtkomt;
 - 25° het feit dat uit diverse Vlaamse studies gepubliceerd in internationale tijdschriften en uit de nationale monitoringscampagnes blijkt dat 90 tot 95 procent van het zwerfvuil aanwezig op de Vlaamse stranden en opgevist uit het Belgische deel van de Noordzee, uit plastic bestaat;
 - 26° de negatieve impact van plastics op het leefmilieu;
 - 27° het feit dat de fractie microplastics op het strand, in havens en in open zee is toegenomen;
 - 28° het feit dat het Indiase hooggerechtshof in een uitspraak in 2012 de plastic zak een groter gevaar noemde voor het land dan atoomwapens;
- vraagt de Vlaamse Regering om:
- 1° een statiegeldsysteem in te voeren voor blikjes en petflessen;
 - 2° in het kader van producentenverantwoordelijkheid en het principe 'de vervuiler betaalt', de kosten van flesjes en blikjes in het milieu te leggen bij de producenten en niet bij de lokale besturen en de belastingbetaler;
 - 3° onderzoek te verrichten naar de exacte recyclagecijfers van Fost Plus;
 - 4° te onderzoeken hoeveel van de ingezamelde en gerecycleerde plastics in toepassingen worden gebruikt waarbij ze mogelijk weer in het milieu terechtkomen.

Steve VANDENBERGHE
Joris VANDENBROUCKE
Bruno TOBBACK
Rob BEENDERS
Bert MOYAERS